

For voksne, dvs. personer over 18 år, er der mulighed for at iværksætte umyndiggørelse i formueretlig henseende og i tilknytning hertil tillige personlig umyndiggørelse. Endvidere kan voksne komme under lavværgemål. Om mulighederne for at beskikke ad hoc værger for voksne henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 12.1.

Betingelserne for *formueretlig umyndiggørelse* er fastsat i myndighedslovens § 2. Efter § 2, nr. 1, kan en person umyndiggøres, hvis den pågældende på grund af sindssygdom, åndssvaghed eller anden sjælelig forstyrrelse er uskikket til at varetage sine anliggender. Ifølge bestemmelserne i § 2, nr. 2 og 3, som formentlig næppe længere anvendes i praksis, er der mulighed for umyndiggørelse af den, der ved ødselhed eller anden uforsvarlig adfærd udsætter sin eller sin families velfærd for fare eller på grund af drikfældighed eller lignende last er uskikket til at varetage sine anliggender. Endelig kan umyndiggørelse i formueretlig henseende efter § 2, nr. 4, iværksættes af den, som på grund af legemlig mangel, sygdom eller anden skrøbelighed er mindre skikket til at varetage sine anliggender, og som selv ønsker at blive umyndiggjort.

Formueretlig umyndiggørelse medfører, at den pågældende bliver umyndig og dermed ikke selv kan råde over sin formue eller forpligte sig ved retshandler, medmindre andet er bestemt, jf. myndighedslovens § 34. Dette indebærer bl.a., at den umyndiggjorte ikke selv kan sælge, bortgive, pantsætte, udleje eller udlåne sine ejendele og aktiver, og at den pågældende ikke på egen hånd kan påtage sig kautionsforpligtelser eller forpligtelser til at betale penge eller andre ydelser eller acceptere et løfte eller tilbud, medmindre dette indebærer en ren erhvervelse for den umyndige, som f.eks. ved en pengegave. Den umyndige mangler med andre ord retlig handleevne. Råder vedkommende alligevel, bliver aftalen ugyldig, jf. myndighedslovens § 43 og § 44. Umyndiggørelse skal derfor tinglyses.

Retten til at råde tilkommer efter myndighedslovens § 45 i stedet den umyndiggjortes værge, som bestyrer den umyndiges formue og repræsenterer den umyndige i retsforhold vedrørende formuen. Værgens muligheder for at råde over formuen begrænses dog af, at formuen som hovedregel skal anbringes og bestyres i en godkendt forvaltningsafdeling. Værgen er endvidere under tilsyn af statsamtet og skal indhente godkendelse fra statsamtet til enhver disposition, der ikke er sædvanlig bestyrelse af formuen.

Personlig umyndiggørelse kan efter myndighedslovens § 46 ske, hvis det skønnes, at en person er ude af stand til selv at drage tilbørlig omsorg for sin person. Personlig umyndiggørelse kan kun besluttes, hvis den pågældende også umyndiggøres i formueretlig henseende, eller dette er sket under en tidligere sag. Selv om der kun er behov for personlig umyndiggørelse, fordi den pågældende ikke har formue, må der

altså tillige træffes afgørelse om formueretlig umyndiggørelse.

Retsvirkningen af en personlig umyndiggørelse er, at værgen overtager den retlige kompetence til at drage omsorg for den umyndiggjortes person. Dette indebærer, at værgen får karakter af en udpeget beslutningstager, som kan træffe beslutning om eller tilslutte sig bestemte vigtigere foranstaltninger af personlig karakter. Værgen får således formel adgang til at repræsentere den pågældende og dermed adgang til at udøve partsrettigheder. Opgavevaretagelsen i forbindelse med værgemålet er som udgangspunkt af juridisk art, men værgen kan også have til opgave at tage sig af andre vigtigere foranstaltninger af personlig karakter, som vedkommende ikke selv kan tage stilling til. I forarbejderne til § 46 og i den personretlige litteratur er indholdet og rækkevidden af omsorgsbestemmelsen kun beskrevet sporadisk.

Det centrale ved en personlig umyndiggørelse er, udover at den personlige værge kan træffe beslutning om, hvad den pågældende skal beskæftige sig med, at vedkommende kan bestemme den umyndiggjortes opholdssted, herunder om den pågældende skal bo på plejehjem eller anden institution. Værgens adgang til at bestemme opholdsstedet er dog ikke ubegrænset, idet værgen f.eks. ikke kan træffe beslutning om tvangsindlæggelse af den umyndige på psykiatrisk hospitalsafdeling. I disse tilfælde gælder bestemmelserne i lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien, jf. betænkningen side 49-50. Retsstillingen uden for psykiatrilovens område er usikker, men det må antages, at en værge ikke kan gennemføre en anbringelse på et plejehjem eller anden institution mod den pågældendes tilkendegivelse i ord eller handling herom. Værgen kan dog søge med ord eller ved besøg på institutionen at overbevise den pågældende om, at flytning til et plejehjem vil være det bedste. For så vidt angår anbringelse på et plejehjem eller lignende må værgen kunne træffe beslutning herom, hvis den, der er under værgemål, ikke protesterer fysisk eller verbalt, også selv om dette skyldes, at den pågældende er ude af stand til at udtrykke sig om spørgsmålet. Om praksis for så vidt angår ad hoc værgemål i forbindelse med plejehjemsanbringelse henvises til det nedenfor i afsnit 12 anførte om myndighedslovens § 59.

Også værgens rolle i forhold til en person, der er optaget på plejehjem eller anden social institution, er noget uklart, jf. betænkningen side 51 f. Værgens beføjelser begrænses af de regler, hvorunder institutionen må virke. Det må antages, at en personlig umyndiggørelse ikke giver værgen mulighed for i forbindelse med institutionsanbringelse f.eks. at bemyndige institutionen til tvangsmæssigt at tilbageholde den pågældende.

En hjemmel til magtanvendelse over for voksne findes i Socialministeriets bekendtgørelse nr. 568 af 21. december 1979 om magtanvendelse m.v. i institutioner for voksne med vidtgående fysiske eller psyki-